חידושי חתם סופר על תלמוד ירושלמי שבת

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי חתם סופר על תלמוד ירושלמי שבת

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-חתם-סופר-על-תלמוד-ירושלמי-שבת/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 202611200317-v39 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ג 6
הלכה ה 6
פרק ב 6
הלכה ה 6
פרק ג 7
הלכה א 7
הלכה ג 7
הלכה ה 7
הלכה ו 8
הלכה ז 8
פרק ז 8
הלכה א 8
הלכה ב 9

פרק א

הלכה א

והא תני דלתות ההיכל. וכתב בשיורי קרבן וזה לשונו קצת קשה וכו' ועוד י"ל כיון וכו' ונראה לי דיש לומר התם לא נפקא מיניה לדינא כלל משא"כ דלתות ההיכל נפקא מיניה לשלמים ששחטן קודם לפתיחת הדלתות עיין היטב בזבחים נ"ה ע"ב:

תמן תנינן ר"מ אומר אם היתה שבת וכו' שזה חייב משום מהלך וכו' לפענ"ד ה"פ דחיוב שבת משום מהלך ואינו חייב עד שיניח במעיו וחיוב אכילה משום הנאת גרונו וכשיניח בבית הבליעה כבר חייב וקשה למ"ד מהלך כעומד ומסיק דלא מיירי במוציאו ע"י עקירת גופו דבהא לא קאמר ר"מ אלא מיירי שהוא מונח בפנים ברה"י וראשו על האסקופה ופיו בחוץ ברשות הרבים ונוטל המאכל בידו ברה"י ונותנו לתוך פיו שבחוץ דכיון שאינו הולך רק מונח. ובידו הוציא המאכל לחוץ. הוה עקירה ברשות היחיד והנחה בפיו מיד ועל הנאה לא חייב אלא בבית הבליעה. וקדם חיוב הוצאה לחיוב אכילה. ולקמן בדף הסמוך מקשה ירושלמי על זה אמאי יתחייב כשמוציא מידו לפיו תהוי כנותן מימינו לשמאלו. ומשני מימינו לשמאלו לא נשתנה ממה שהיה והכא נשתנה ונעשה אוכל בפיו משום הכי חייב טפי:

א"ר יודן תיפתר שהיה מוטל על האסקופה מקצתו בפנים וכו' לפ"ז אין מכאן שום ראיה דמחשבתו משוי ליה מקום דע"ד דכיון שהוא מונח ע"ג קרקע שפיר הו"ל צוארו מקום דע"ד. אמנם הש"ס בבלי ס"ל בפשיטות דבמשנה לא משמע הכי אלא שהוא הולך ברגליו מרה"י לרה"ר ובולע בהליכתו ע"כ אמר אף אנן נמי תנינא. ונ"ל דהירושלמי לא רצה לפרש כש"ס בבלי משום קושית התוס' דף ק"ב ד"ה והוציאו ולא ס"ל לירושלמי הך כתיבתן זו היא הנחתן:

ואפשר שלא יעשה בינו לבין הכותל כרמלית וכו'. לפע"ד ה"פ דאדם העומד ברה"ר פחות מד' טפחים סמוך לכותל נעשה בינו לבין הכותל צידי רה"ר דאית ליה חפופי שהוא עצמו נעשה חפופי ואותו מקום פנוי שבינו לבין הכותל דהוה צידי רה"ר נידון ככרמלית לכן כשבא לו מחוץ ונכנס לפנים ומשאו לפניו הרי עוברת דרך כרמלית. וההיפוך כשיוצא מביתו ומשאו לאחוריו עוברת המשא דרך כרמלית. ועד"ז יובנו כפשוטו דברי בבלי וי"ו ע"א ולא צריך למ"ש תוס' שם ד"ה מדי דהוי ע"ש. ועיין מ"ש לקמן:

אמר ר' יוסי תפתר שהיו פניו הפוכות לכותל ומשואו לאחריו. מבואר דכל אדם היוצא מביתו או נכנס כשבא סמוך לכותלי ביתו פחות מד"ט נעשה בינו לבין הכותל צידי

רשות הרבים והמשא שעל כתיפו ביציאתו או שבידו בכניסתו עוברת בצידי ר"ה. וא"כ לא צריך למ"ש תוס' שבת דף ו' ע"א ד"ה מידי דהוה וק"ל:

על דעתיה דבן עזאי וכו'. עיין בתוס' שבת ה' ע"ב ד"ה בשלמא ובירושלמי פריך על דעתיה דבן עזאי כו' ומשני בקופץ. צ"ע תינח מעביר ד"א לבן עזאי יש לומר בקופץ אבל זורק ד' אמות לר"ע דקלוטה מאי איכא למימר ויש לומר דהירושלמי לשיטתו דסבירא ליה ר"פ הזורק דזריקה ד' אמות הוי במשכן שזרקו מחטיהן ואם כן לא קשה מידי אפילו אם יהיה קלוטה בתוך ארבע אמות כמי שהונח על כל אמה מכל מקום כיון שכך היתה זריקה במשכן מיחייב כך:

ופיו לאו כלאחר היא. וכא שמאלו כאחר הוא. פי' משנה דכריתות אם היה שבת והוציא בפיו ומפרש שהיה גופו מונח ברשות היחיד וראשו על האסקופה והוציא פיו לחוץ ונתן מאכל לתוך פיו ובלעו דחייב ומאי שנא מפיו לבית הבליעה חייב ומימינו לשמאלו דפטור ומשני התם נשתנה הענין דהשתא הוה בליעה ואכילה אבל מיד זה ליד זה לא נשתנה הענין כלל ועיין מ"ש תוס' שבת דף י"א ע"א ד"ה לא יעמוד:

מאן דמר מותר בשיש שם רוחב ד'. פי' שיש בידו טרסקל רוחב ד' ונעשית כרמלית ולא ס"ל אין כרמלית בכלים וה"ל מקום פטור ומותר להחזירה. וכשאין שם רוחב ד' בטל הוא לגבי רה"ר ואסור להחזירה וע' תוס' דף ה' ד"ה כאן וחי' הרשב"א שם והג"א דף ח' ע"א ולא ס"ל להך מ"ד ידו חשוב דע"ד:

א"ר זעירא ברחוק מן הכותל ד' וכו' כרמלית הוא. היינו כדלעיל כשעומד סמוך לכותל פחות מד"ט הוה צידי ר"ה שהוא כרמלית נמצא כשמושך ידו אצלו מפנים לחוץ נחה בכרמלית ולא מתחייב אלא או שעומד רחוק מד"ט מהכותל. או כשפניו הפוכות כלפי חוץ. ולא מיקרי ידו נח אלא עד שתבא נגד פניו ולא באחוריו. נמצא נח ברה"ר:

א"ר יוסה ואפילו תאמר גבוה עשרה. פי' ואפילו הלכתא גמירי לה שהיה גבוה עשרה מכ"מ היינו עם הקמרסטא שעל גבה אבל הושטת הקרשים לא במקום גבוה עשרה ודחי ש"ס כיון דעכ"פ העגלה היה רשות היחיד והושיטו הקרשים דרך חלונות לרשות הרבים מכל מקום הוה ליה מוציא מרשות לרשות וחזר והקשה דלא הוציאום דרך חלונות אלא בשעת הושטה היה העגלות תרוטות פי' בערוך טרטות פתוחות קצת. פי' שפתחו גגות שלהן ואז לא היה גבוה עשרה שהרי פתחו הקמרסטא והדרה קושיא לדוכתיה ולא תירץ כלום ומ"ש ק"ע דבערוך פי' כחצי גורן עגולה ט"ס הוא וצ"ל ולא כחצי גורן עגולה ע"ש:

הלכה ג

רבי חייא רובא מפקיד לרב וכו' ופי' בק"ע ועל ר"ה לא היה צריך להזהיר שפשיטא שחייב אדם לטהר א"ע ברגל. יש לעיין קצת הא אינו חייב לטהר עצמו אלא בג' רגלים שרואה פנים בעזרה ולא בר"ה. ועיין בחי' ח"ס ביצה י"ז:

הלכה ה

מה מקיימין ב"ה טעמון דב"ש וכו' בעובדי ביידן. ונ"ל דס"ל להירושלמי דברייתא דשביתת כלים. דכ"ע היא ונהי היכי דהכלי עשה מלאכה מעצמו אפילו ע"י מעשה כגון רחיים מותר אבל היכי שאדם עושה מלאכה בידו ע"י כלי של ישראל כגון חוצב בגרזן של ישראל וכדומה מצווה על שביתת כלי ואסור והן הנה דברי הרוקח בסי' ד"ש וסי' מ"א גבי ספינה דמייתי ב"י בסי' רמ"ו:

ומה מקיימין ב"ש טעמון דב"ה וכו' כהדא דתני פותקין אמת המים וכו' א"ר חגיי מפני שהן משמיעות את הקול. מוכח מזה דברחיים ליכא חיוב שבת דאל"כ תיפוק ליה משום ימים תעשה וגו' דאוסר ב"ש לשרות דיו ומהצורך להשמעת הקול אע"כ דברחיים של מים ליכא חיוב חטאת וזה ראיה למג"א בסי' רנ"ב:

פרק ב

הלכה ה

בשיורי קרבן ד"ה וקשיא על דר' יוסי וקשה הא ר' יוסי סובר הבערה ללאו יצאה. י"ל חייב מלקות בהתרו בו וכפירש"י פ' המצניע צ"ד ע"א וע"ש תוס' ד"ה אלא אימא וכו' אבל מ"מ קשיא לישנא דקאמר הבערה למדה וכו' ולר' יוסי לאו מהבערה ילפינן לחלק: **אלא משום איכול איברים**. הא דלא קאמר שהקטיר האיברים. י"ל משום דנפסלו וה"ל מקלקל בבישול ופטור. אך מיירי באברים המונחים על האש והזר מהפך בצינורא וחייב משום איקרובי עבודה ומ"מ לא מיפסל האבר בכך כיון דבלא"ה נמי מתאכל בתרי שעי עכ"פ. אמנם מ"ש ירושלמי דמיירי בליל שבת צ"ע הלא גם ביום שייך זה ואולי י"ל דס"ל ביום ניתן לדחות לגבי כהנים שוב אין הזר חייב חטאת משא"כ איברי חול של ע"ש בליל שבת לא ניתן לדחות לשום אדם חייב הזר חטאת מיהו בבבלי פסחים ע"ב ע"ב אמרינן לגבי האי גברא לא איתיהב עיי"ש וצ"ע:

פרק ג

הלכה א

שהיד שולטת עיין מג"א סי' שי"ח ס"ק כ"ח נראה דמפרש יד שולטת כמו יד סולדת ודלא כשפתי כהן י"ד סי' ק"ה וכן השיב בשאלות ותשובות בית יעקב סי' כ' להש"ך מדברי הערוך ערך סלד ע"ש מיהו מצאתי חידושי רמב"ן סוף ע"ז דמפרש כמו שפירש הש"ך ע"ש:

הלכה ג

מפני שהגחלות נוגעות בגופו וכו'. כתב השיורי קרבן והר"ן כתב וכו' לכאורה יש ליישב סברת הר"ן דלא מצינו במשכן תולדת האור אלא בשמן המשחה שנתבשל על גבי מים רותחים העומדים על גחלים לוחשות כמו שכתב רמב"ן פרשה כי תשא והתם הגחלים תחת הקדרה ולא עולה הלהב על צדדיו ומכל מקום צ"ע לחדש דין זה ע"כ נ"ל יותר דהר"ן לא אמרו אלא לענין להפשיר דלא גזרינן אטו בישול אלא בעומדת על האש אבל בצד האש כיון שאין זה אלא דרך אפית פת כדאמר ריש לקיש בירושלמי פ"ק דחלה נהי לענין חיובי דשבת אין חילוק מכל מקום לא גזרינן במידי דלא שכיח. ומותר לשתות ממולאיר מים פושרים:

הלכה ה

א"ל כיי דמר ר' זעירא. וכן הוא בזה הלשון בירושלמי פ"ק דמסכת מעשרות ואמנם עיקור מימרא דר' זעירא לא נמצא גבי חימוץ כמ"ש בקונטרס כאן אלא עיקרו פ"ק דחלה אמשנה המעיסה והחליטה דמייתי ליה בבבלי פסחים ל"ז ע"ב ומסיק תברא מי ששנה זו לא שנה זו וכן הוה בעי למימר בש"ס ירושלמי פ"ק דחלה שם תרי תלמידי הוה. ועל זה מסיק זעירא דלא כן אלא חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו והיינו קמח על גבי מוגלשין ובהא פטר ב"ה מחלה משא"כ מוגלשין ע"ג קמח דהוה עירוי מחייבי ב"ה. ולב"ש צ"ל עילאי גבר ולית הלכתא כוותיה וזה מוכרח ג"כ בירושלמי דמסכת פסחים פ"ב הלכה ו' אמתניתן דמורסן ע"ש דמוכח דלית ליה תברא. ובש"ס דילן דמשני תברא היינו משום התם ס"ל החליטה קמח על גבי מוגלשין וב"ה מחייבי ושמואל קאי התם דס"ל תתאי גבר ע"כ צ"ל תברא ועיין בס' שנות אליהו פ"ק דחלה מ"מ מוכח [דלא] כר' אליהו פילדא פ"ק דחלה דזעירא קאי אאור מהלך תחת האילפס לענין אפיה דליתא. מ"מ נ"ל כל זה בגיבול קשה אבל בבלילה רכה שהקמח ומים רותחים מתערבים זה בזה לא שייך עילאה ותתאה כמ"ש תוס' בשבת מ"ב ע"א ד"ה נותן וכו' וע' תוס' פסחים

ל"ז ע"ב ועכ"פ דברי זעירא לא דוקא שהאור מהלך תחתיו ולאפוקי בצדו אלא לאפוקי עירוי. ועוד אפילו לפי' ר' אליה הנ"ל דדוקא תחתיו אבל מצדו לא הוה בישול אלא אפיה מ"מ אין בזה נפקותא לענין בישול שבת ובשר בחלב אלא לענין חלה וכבר תמה בקרבן עדה בתוספותיו לעיל גבי מולאי על הר"ן שם. ומ"ש בשלום ירושלים על זה אין לו שחר ומובן וכלל וכלל:

הלכה ו

הרי חטין בזריעה וכו' מפשט פשיטא ליה דחטין שזרען בקרקע וביצה שתחת התרנגולת אסורים ובש"ס בבלי מבעיא ליה והקרבן עדה הרגיש בזה ולא קשה מידי הכא לר"י דהא ר"י כר"י סבירא ליה חוץ במחתכין נבילה משום דלא דחיא וגם יושב ומצפה דמיירי במסוכנת שמתה כמבואר בתוס' במס' שבת ע"ה ע"ב ד"ה אין לנו ומשום הכי פשיטא ליה לאיסור והתם אליבא דר"ש קא מיבעיא ליה וליה לא ס"ל ופשוט מאד:

הלכה ז

אמר רב מנא בקדמיתא הוינן סברין וכו' ויש לומר דמתחלה סבר הא דמודה ר"ש בכוס וקערה משום דאינו יושב ומצפה וא"כ היה ראוי לאסור גם מותר השמן כמו שהקשה בחידושי רשב"א ורק דהשמן מותר אגב נר דמתוך דיהיב דעתיה אהני להשתמש יהיב נמי דעתיה אשמן כמו שתירץ הרשב"א ואם כן על כרחך מיירי דלית ביה פתילה דאין לומר שהנר נעשה ג"כ בסיס לדבר המותר השמן שהרי השמן גופא לא הותר אלא אגב הנר אבל השתא דמשמע דכוס וקערה הטעם דשמא יבא לכבות א"כ בלא"ה ל"ק קושית רשב"א ומותר השמן לא אגב הנר מותר א"כ אפילו אית ביה שברי פתילה נמי דהוי ליה נר בסיס לדבר המותר ג"כ היינו השמן:

פרק ז

הלכה א

תניי דבית רבי כל שאינו יודע עיקר שבת. ר' לעזר כמתני' וכו' והוה ס"ד דפליגי דשוכח משמע הכיר ולבסוף שכח. ואינו יודע משמע שכוח מעיקרא ואתא רב ואמר הדא הוא פי' דגם לגרסא שוכח נמי ה"ה שכוח מעיקרא (והיינו כשיטתי' בבבלי דרב ושמואל אמרי תרווייהו ה"ה תינוק שנשבה):

ר' יוחנן כהדא דבית רבי וכו' והוה ס"ד למימר דשוכח חייב על כל א' וא' היינו הכיר ולבסוף שכח ומסיק דהיינו לר"א פי' בכריתות דסבירא ליה גופים מחולקים וסבירא ליה כן אפילו בהכיר ולבסוף שכח הוה שבת כגופים מחולקים אבל לר"ע התם לא א"כ הדא

הוא הדא פי' בין שכוח מעיקרא בין הכיר ולבסוף שכח לעולם אינו חייב אלא א' דקיי"ל כוותיה. ועיין בקרבן עדה שהאריך ללא צורך והפירוש כפשוטו:
ויחוש לכל הימים כהדא קידש אשה בעולה וכו' נ"ל דלא מיירי כש"ס גטין ס"ד ונזיר י"ב דשם מיירי בשלח שליח לקדש אשה סתם וקנסי' ליה כמ"ש תוס' שם אבל כאן מיירי הוא עצמו קידש ולא פעל עולה ופ"ל דאפ"ה אסור בכל הנשים שבעולם ומשני התם אפשר לישא גיורת או משוחררת משא"כ הכא במלאכה וע"ז מסיק דשלחו מבבל דבשבת נמי עשה כדי חיותו ואסיר אח"כ והוא בבבלי דף ס"ט ע"ב:

הלכה ב

דמר ר' ירמיה הבערה לצורך יצאת ללמד על בתי דינין שלא יהיו דנין בשבת וכו' מיירי בב"ד של ג' דלא שייך הגזרה דשמא יכתוב דמדכרי אהדדי אפ"ה אסור משום דמחזי כדין עונשין שאסור מן התורה בשבת ויחיד מומחה דלא שייך דין עונשין רק דיני ממונות מ"מ אסור משום שמא יכתוב:
[ועיין בספר החינוך מצוה קי"ד (פ' ויקהל) שהיה לו גירסא ר' אילא בשם ר' ינאי מכאן וכו']: